

أربعین الحقایق

(چهل حقیقت)

منسوب بہ ابو حامد محمد بن محمد غزالی توسی

مقدمہ، تصحیح و تعلیقات

پریرا زوارہ ثیان

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
یک	پیشگفتار.....
سه	مقدمه مصحح.....
۱	أربعین الحقایق.....
۳	مقدمه مؤلف.....
اصل اول در عبادات	
۵	فصل اول در علم.....
۸	فصل دوم در اعتقاد.....
۱۰	فصل سوم در طهارت.....
۱۳	فصل چهارم در نماز.....
۱۵	فصل پنجم در زکات.....
۱۷	فصل ششم در روزه.....
۲۰	فصل هفتم در حج.....
۲۲	فصل هشتم در قرآن خواندن.....
۲۵	فصل نهم در ذکر و دعا.....
۲۸	فصل دهم در بیان اوراد و اوقات.....
اصل دوم در عادات	
۳۱	فصل اول در آداب طعام و شراب.....
۳۴	فصل دوم در کسب.....
۳۶	فصل سوم در بیان حلال و حرام.....
۳۹	فصل چهارم در آداب نکاح.....
۴۱	فصل پنجم در آداب صحبت.....
۴۴	فصل ششم در عزلت.....
۴۷	فصل هفتم در شرایط سفر کردن.....
۴۹	فصل هشتم در بیان سماع و وجد.....
۵۱	فصل نهم در امر معروف و نهی منکر.....
۵۳	فصل دهم در اخلاق نبوت.....

اصل سوم در مهلكات

۵۷	فصل اول در عجایب دل
۶۰	فصل دوم در بیان ریاضت
۶۳	فصل سوم در آفت شهوت بطن و فرج
۶۶	فصل چهارم در آفت زبان
۶۹	فصل پنجم در آفت غضب و حقد و حسد
۷۱	فصل ششم در دَمّ دنیا و حُبّ او
۷۴	فصل هفتم در دَمّ مال و جاه
۷۶	فصل هشتم در دَمّ بخل و ریا
۷۸	فصل نهم در دَمّ کبر و عجب
۸۱	فصل دهم در غرور

اصل چهارم در منجیات

۸۳	فصل اول در توبه
۸۶	فصل دوم در صبر و شکر
۸۹	فصل سوم در خوف و رجاء
۹۲	فصل چهارم در فقر و زهد
۹۵	فصل پنجم در توحید و توکل
۹۷	فصل ششم در محبت و رضا
۱۰۰	فصل هفتم در نیت و اخلاص
۱۰۳	فصل هشتم در محاسبه و مراقبت
۱۰۵	فصل نهم در ذکر تفکر
۱۰۷	فصل دهم در ذکر مرگ

تعلیقات

نمایه‌ها

۱۲۷	فهرست آیات
۱۳۳	فهرست احادیث
۱۳۹	فهرست جملات دعایی
۱۴۱	فهرست مثل‌ها
۱۴۳	فهرست اعلام اشخاص
۱۴۵	فهرست اصطلاحات و واژگان فنی
۱۴۹	فهرست واژگان دشوار
۱۵۱	تصویر دستنویس نسخه
۱۵۳	فهرست منابع و مأخذ

پیشگفتار

به سبب اشتیاق دیرینه‌ام به بررسی پندنامه‌نویسی در ایران و در خلال کاوش در اندرزنامه‌ها بود که ناگزیر، روی برخی ترسلات و مکاتبات درباری درنگی داشتم و در این میان، مکاتیب فارسی غزالی (فضائل الأنام من رسائل حجة الإسلام) را یکی از مهم‌ترین آنها یافتیم. اما پس از بارها مطالعه با ابهاماتی مواجه شدم که برای روشن شدن آن می‌بایست به نسخه‌های موجود از متن باز می‌گشتم. در حین فراهم آوردن نسخه‌ها، مجموعه‌ی فارسی از کرامت رعنا حسینی^۱ به نام رسائل غزالی به دست آوردم. مجموعه‌ی صد و پنجاه و چهار صفحه‌ی، مشتمل بر نه قسمت^۲ که چهار نسخه از آن به نام محمد غزالی بود.

در میان آثار غزالی نسخه‌ی بدیع به نام أربعین الحقایق (للإمام حجة الإسلام محمد الغزالی) وجود داشت. نسخه‌ی خوش‌تحریر، به خط نسخ، دارای جدول و آرایش‌های نوشتاری که نشانی از مُهر، نام کاتب و تاریخ کتابت در آن به چشم نمی‌خورد و به غیر از میکروفیلم همان مجموعه^۳، رونوشت کاملتری از آن به دست نیامد. چندی بعد با تصویر نسخه خدمت گرانقدران دایرة‌المعارف بزرگ اسلامی، جناب آقای دکتر مجیدی و جناب آقای

۱. دانش‌پژوه، محمدتقی، ایرج‌افشار، فهرست‌واره کتابخانه مینوی و کتابخانه مرکزی پژوهشگاه، از مجموعه فهرست

عکس‌ها، مجموعه کرامت رعنا حسینی، ش ۱۱۳

۲. ۱) أربعین الحقایق، ۲) فضائل الأنام به فارسی، ۳) کیمیای سعادت، ۴) أُنْها الولد به فارسی، ۵) یک صفحه از رساله‌ی ناقص از کلمات خواجه عبدالله انصاری، پس از این در هامش: ۶) بخش بازبینی نزهة الأرواح، ۷) رساله‌های میان نورالدین عبدالرحمان اسفراینی و مریدش علاء‌الدوله، ۸) آغاز و انجام طوسی، ۹) پاسخ‌های سید شریف گرگانی به میرزا اسکندر

۳. کتابخانه دانشگاه تهران، میکروفیلم ش ۳۸۱۰